

Μεταφρασμένο απόσπασμα

Deniz Ohde
Streulicht

Suhrkamp Verlag, Berlin 2020
ISBN 978-3-518-42963-1

σελ. 7-12, 45-50, 60-67, 69-72, 126-133, 176-177, 180-183

Deniz Ohde
Παράσιτο φως

Μετάφραση: Πελαγία Τσινάρη
Επιμέλεια: Λένια Μαζαράκη

Μόλις περάσεις το κατώφλι του μέρους αυτού, ο αέρας αλλάζει. Έχει μια ελαφριά όξινη γεύση και είναι λίγο πιο πυκνός, σαν μπαμπάκι, λες κι αν άνοιγες το στόμα σου θα μπορούσες να τον μασήσεις. Κανείς εδώ δεν το προσέχει πια. Αυτό θα συμβεί και σ' εμένα, σε λίγες ώρες θα μου φαίνεται πάλι η μοναδική δυνατή σύσταση που μπορεί να έχει η ατμόσφαιρα. Οποιαδήποτε άλλη θα έμοιαζε ξένη. Τη στιγμή που αντικρίζω την πινακίδα εισόδου στην πόλη αλλάζει και το πρόσωπό μου. Πετρώνει και παίρνει την έκφραση που μου έμαθε ο πατέρας μου και που εξακολουθεί να την έχει κι ο ίδιος όταν βγαίνει έξω. Είναι η έκφραση μιας φοβισμένης αδιαφορίας που στόχο έχει να περνάω απαρατήρητη. Διασχίζω λοιπόν το κατώφλι, που είναι ο τερματικός σταθμός, το σημείο όπου τα λεωφορεία κάνουν στροφή εκατόν ογδόντα μοιρών κι έπειτα σταματούν μπροστά στην κεντρική είσοδο του νεκροταφείου. Εδώ το φως αλλάζει. Τα μάγουλά μου τσιτώνουν πάνω στα κόκαλα σαν πηλός που στεγνώνει και σε κάθε μου βήμα ένας από τους φανοστάτες ξεπροβάλλει μέσα απ' το σκοτάδι. Οι στέγες των σπιτιών που είναι στοιχισμένα κατά μήκος του δρόμου προς τη Μεγάλη Δρυ ξεχωρίζουν τόσο έντονα στο φόντο του ουρανού, που τις βλέπω ακόμη κι όταν κλείνω για λίγο τα μάτια, σαν να κοιτούσα πολλή ώρα κατάματα τον ήλιο. Όταν φτάνω στη Μεγάλη Δρυ, έχω ήδη το παλιό μου βλέμμα, προσπαθώ να μη στυλώνω τα μάτια σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο, παρόλο που δεν με βλέπει κανένας, αφού στον δρόμο δεν βρίσκεται κανείς που θα μπορούσε να προσέξει τη ματιά μου, φως υπάρχει ακόμη πίσω από μερικά παράθυρα μόνο και στα δωμάτια κινούνται περιγράμματα ίσκιων που σηκώνονται από την πολυθρόνα της τηλεόρασής τους για να ετοιμαστούν για ύπνο ή για να μαζέψουν τον δίσκο με το βραδινό τους. Έχω την αίσθηση πως πίσω από κάθε πρόσοψη δεν μπορεί παρά να παραμονεύει ο θάνατος, πως τα σκοτεινά παράθυρα δεν μπορεί παρά να κρύβουν κρεβάτια αρρώστων οι οποίοι σιγά σιγά λιώνουν. Κανένας ήχος δεν φτάνει έξω στον δρόμο, εκτός από το σιγανό βουητό που κυριαρχεί στην πόλη όλες τις ώρες, απλώς τη νύχτα το προσέχεις περισσότερο – ένας λευκός θόρυβος που έχει την πηγή του στην αντίπερα όχθη του ποταμού και ήδη τρυπώνει στ' αυτιά μου, μαλακός και τραχύς συνάμα, έτσι όπως νιώθεις στο δέρμα μια φθαρμένη από τη χρήση κουβέρτα. Είναι κι αυτή μια ιδιαιτερότητα του μέρους, που, όπως όλες οι άλλες, ύστερα από λίγες ώρες δεν θα μου φαίνεται πια παράξενη. Μονάχα στην τελευταία διασταύρωση πριν από το σπίτι συναντώ τελικά κάποιον, έναν πατέρα με τη μικρή του κόρη, η οποία περπατά κρατώντας τον από το χέρι και ανακαλύπτει κάτω από έναν φανοστάτη τον ίσκιο της να απλώνεται γύρω της με το θολό του περίγραμμα. Το κορίτσι προσπαθεί παίζοντας να χοροπηδήσει πάνω στη σκιά. «Πέθανε, σκιά!» φωνάζει ενθουσιασμένο κι ο πατέρας μού χαμογελά όλο καμάρι. Ανταποδίδω το χαμόγελο και νομίζω πως τα μάγουλά μου θα θρυμματιστούν και θα πέσουν από τα κόκαλα σαν ξεραμένο χόμα.

Το κλειδί γυρίζει με ευκολία στην κλειδαριά της ξεχαρβαλωμένης ξύλινης πόρτας, η οποία βγάζει τον ίδιο ήχο όπως πάντα, σαν να επέστρεφα τώρα δα απ' το σχολείο στο σπίτι, με τον ιδρώτα από το μάθημα γυμναστικής ανάμεσα στις ωμοπλάτες και τα άδεια σακουλάκια του κολατσιού στις θήκες του σακιδίου – με τη διαφορά ότι τώρα είναι σκοτεινά, κι έτσι ανάβω το φως στο κλιμακοστάσιο. Στον πρώτο όροφο, δίπλα στην εξώπορτα είναι στοιβαγμένα χαρτόκουτα και ξύλινα καφάσια με πατάτες και κρεμμύδια. Εδώ το κλειδί είναι απέξω, εκείνο το

χοντρό μεταλλικό κλειδί με το παλιομοδίτικο προφίλ. «Κλείσε το φως» έλεγε πάντα η μητέρα μου όταν γυρίζαμε στο σπίτι, γιατί το φως στο κλιμακοστάσιο δεν έχει χρονοδιακόπτη· «κλείνουμε το φως», έτσι το έλεγε. Ανοίγω την πόρτα και σβήνω το φως. Στα ρουθούνια μου φτάνει αμέσως η μυρωδιά από καπνό τσιγάρου. Τα πάντα μέσα σ' αυτό το σπίτι μυρίζουν καπνό, τίποτα δεν ξεφεύγει από τα στροβιλιζόμενα ντουμάνια που διεισδύουν μέσα από κάθε χαραμάδα. Τα σεντόνια, οι πετσέτες και τα μαξιλάρια του καναπέ μπαίνουν τακτικά στο πλυντήριο με μπόλικο ευωδιαστό απορρυπαντικό σε σκόνη, αλλά μόλις βγουν από τον κάδο του πλυντηρίου ο καπνός κολλάει σε κάθε τους ίνα. Ακόμη και το ότι ο πατέρας μου συνήθισε να κλείνει την πόρτα της κουζίνας ελάχιστα βοηθάει. Κατεβάζω το πόμολο, το ξύλο της κάσας τρίζει, στην κουζίνα έχει ακόμη περισσότερη κάπνα, ο πατέρας μου κάθεσαι στον πάγκο, στρέφει το κεφάλι προς εμένα με μια έκφραση χαράς και προσμονής, ως τη στιγμή που με βλέπει με το σακίδιο στους ώμους, το οποίο χτυπάει στην πόρτα καθώς εκείνη ξανακλείνει, γιατί δεν ανοίγει εντελώς. Τα τρόφιμα που είναι στοιβαγμένα πάνω στους πάγκους της κουζίνας, η μπλε πλαστική σακούλα με το μαγαιάτικο ψωμί, αυτή η υπεραφθονία φαγητού και φτηνών επίπλων, τα χαμηλά ταβάνια, το λευκό χρώμα στους τοίχους που με τα χρόνια έχει γίνει κίτρινο, οι στοίβες από τηλεπεριοδικά, το δάπεδο από PVC μπροστά στον φούρνο και το πάτωμα από φελλό στον διάδρομο, που τόπους τόπους έχει διαλυθεί· όλα αυτά τα πράγματα τα αναγνωρίζω ξανά. Το λεκιασμένο τραπεζομάντιλο, το μισό καλυμμένο με φλιτζάνια, το παλιό θερμός που στο στόμιό του έχει σχηματιστεί κρούστα από κρύο καφέ, το μαγνητάκι του ψυγείου από μια εταιρεία τυροκομικών προϊόντων, το οποίο κάποτε έδωσαν σ' εμένα και στον πατέρα μου ως διαφημιστικό δώρο, όταν αγοράσαμε εκείνο το ροζέ κρασί από ρύζι επειδή ήταν σε προσφορά, και το οποίο τη νύχτα το ξέρασα στη λεκάνη της τουαλέτας. Το κόκκινο κοκαλάκι με το οποίο η μητέρα μου έπιανε κάποτε τα μαλλιά της στον σβέρκο και τώρα βρίσκεται στο καλάθι με τα παλιά διαφημιστικά φυλλάδια. Η μεγάλη χαρτοσακούλα στο πόμολο, όπου μαζεύονται οι άδειες συσκευασίες μέχρι να ξεχειλίσει.

«Ηρθες!» λέει ο πατέρας μου.

Ακολουθεί για λίγο μια αδιάφορη στιχομυθία, αν το ταξίδι ήταν καλό, αν θυμόμουν τον δρόμο, «όλα ίδια έχουν μείνει, έτσι δεν είναι; Τίποτα δεν άλλαξε εδώ» λέει με κατεργάρικο ύφος. Αφήνω τα πράγματά μου, κάθομαι κι εγώ, μου φτιάχνει τσάι. «Εδώ όλα είναι όπως τα ήξερες», λέει ξανά ο πατέρας μου, «εκτός από το ότι εσύ έχεις μεγαλώσει πια αρκετά κι οι φίλοι σου παντρεύονται. Δεν είναι απίστευτο; Έτσι ξεκινάνε όλα. Έτσι παίρνουν όλα τον δρόμο τους». Η φωνή του πατέρα μου ακούγεται παράξενα βαθιά και κουρασμένη, σαν του παππού τότε. «Τους πήρε καιρό όμως. Παιδικός έρωτας, στην κυριολεξία. Απ' αυτούς που μόνο στο σινεμά βλέπεις. Ο Πίκα κι η Σοφία...» Κοιτάζει απλάνως, με το ένα χέρι κρατάει ακόμη τη λαβή του βραστήρα, που μόλις τον έχει ξαναφήσει στη βάση του. «Τους βλέπω καμιά φορά στο σουπερ μάρκετ, σωστοί ενήλικες πια, η Σοφία τόσο αριστοκρατική με τις άσπρες μπλούζες και τις φούστες της, όμως αριστοκρατική ήταν πάντα, θα 'λεγες μάλιστα ότι παραήταν αριστοκρατική για μικρό παιδί. Βλέπεις, κάποιοι έρχονται στον κόσμο ήδη ενήλικες. Όσο για τον Πίκα, θυμάμαι που παλιά στενοχωριόταν για τους λεκέδες από τα χορτάρια στο παντελόνι του, γιατί η μητέρα του θύμωνε έτσι και γυρνούσε στο σπίτι του λερωμένος. Ο κακομοίρης, μόνο τα

κλάματα δεν έμπηζε κάθε φορά. Περνούσατε πολλές ώρες στο λιβάδι πλάι στο ποτάμι, κι έτσι πρέπει: Τα παιδιά πρέπει να βγαίνουν έξω. Αυτό τουλάχιστον δεν το έκανα ποτέ μου. Να σου βάζω τις φωνές για κάναν δυο λεκέδες. Τόσο αριστοκράτες εμείς δεν ήμασταν ποτέ. Τι ώρα αρχίζει αύριο, αλήθεια;»

«Στις δώδεκα» λέω εγώ.

«Μάλιστα...»

Ύστερα ο πατέρας μου αρχίζει να μιλά, όπως πάντα, για τις σιδηροδρομικές συνδέσεις και την κίνηση στον Α66, για τον καιρό, που παλιά ήταν διαφορετικός, για το πρόγραμμα της τηλεόρασης. Προτιμά τις εκπομπές που ασχολούνται με το παρελθόν ή που αναμασάνε παλαιότερες: το *Abenteuer 1900*, το *Anno 1476*, το ριμέικ του *Winnetou*, το *Chartshow* με τις μεγαλύτερες επιτυχίες της δεκαετίας του εβδομήντα. Το χρονικό της πόλης που με κόπο συνέταξε ο ιστορικός σύλλογος της συνοικίας μας βρίσκεται πλάι του πάνω στο τραπέζι της κουζίνας, τυπωμένο σε λευκό φωτοαντιγραφικό χαρτί και δεμένο σε σχήμα Α4, με λεπτομέρειες ασπρόμαυρων φωτογραφιών γεμάτες κόκκο, γυναίκες με ποδιές που στέκονται μπροστά στο σπίτι τους. Ο πατέρας μου επαναλαμβάνει διαρκώς εκείνο το *όπως ήταν παλιά*.

Δούλευε σαράντα χρόνια στην ίδια εταιρεία, κάτι στο οποίο επίσης αναφέρεται διαρκώς. Εκείνη η περηφάνια του εργάτη, συνδυασμένη με ένα πείσμα και μια υπεροψία γεννημένη από ανάγκη (το πιγούνι, που το υψώνει ελαφρά, τα βλέφαρα, που χαμηλώνουν λίγα χιλιοστά, οι ώμοι, που εκείνη τη στιγμή είναι σκυφτοί): ο πατέρας μου επί σαράντα χρόνια βύθιζε λαμαρίνες σε διαλύματα από οξύ, σαράντα ώρες τη βδομάδα.

Οτιδήποτε βγαίνει από τα όρια αυτά είναι ανίκανος να το αντιμετωπίσει.

Δεν πηγαίνει στην εκκλησία, δεν είναι σε κανέναν σύλλογο (ούτε και στην αντρική χορωδία *Fortuna*), δεν φέρνει κανέναν στο σπίτι, οι επισκέψεις είναι κάτι που δεν γνωρίζει και που μου το είχε απαγορέψει κι εμένα τότε που έμενα ακόμη μαζί του, επισκέψεις σήμαινε ξένοι που ήθελαν να εισβάλουν στο κρησφύγετό μας, ενάντια στους οποίους έπρεπε κανείς να προστατέψει το σπίτι, κλειδαμπαρώνοντας δυο φορές την εξώπορτα και αφήνοντας χαλασμένα τα στόρια, γιατί βόλευε που απέκλειαν τη θέα προς τα δωμάτια. Καμιά φορά κατεβαίνει στο ποτάμι, κοιτάζει τα πλοία και γυρίζει να φύγει μόλις εμφανιστεί άλλος περιπατητής κοντά του. Δεν χαιρετάει κανέναν. Παίρνει πάντα τον ίδιο δρόμο για το νεκροταφείο, πηγαίνει από τους παράδρομους, σαν να το κάνει κρυφά, δεν μπαίνει από την κύρια είσοδο με την πέτρινη ασίδα, αλλά από την πράσινη σιδερένια πύλη, που κανονικά προορίζεται για τον κηπουρό. Αντιστοίχως οι άνθρωποι τον αφήνουν στην ησυχία του. Η γυναίκα στο πρακτορείο τύπου με τη βιτρίνα που είκοσι χρόνια τώρα έχει την ίδια διακόσμηση (ξεθωριασμένες από τον ήλιο κούκλες και βίπερ τοποθετημένα σε έναν κύκλο), απ' όπου ο πατέρας μου αγοράζει την τοπική εφημερίδα, ήταν εξαρχής κοφτή μαζί του, παρόλο που με άλλους κάνει ατελείωτες συζητήσεις για τα τεκταινόμενα της πόλης. Το κατάστημα με τις δορυφορικές τηλεοράσεις αρνήθηκε να τον εξυπηρετήσει όταν το τηλεοπτικό δίκτυο έγινε ψηφιακό, λόγω φόρτου εργασίας, όπως του είπαν: πώς βγάζει τα έξοδά του αυτό το μαγαζί, ρώτησε εκείνος, αφού το ίντερνετ οι άνθρωποι το εγκαθιστούν πλέον μόνοι τους. Η μικρή μεταλλουργική εταιρεία δεν θέλησε να υλοποιήσει την ιδέα του για τον τάφο της μητέρας μου: μια μικρογραφία φράκτη κήπου από σφυρήλατο σίδηρο.

Κάθε φορά που περνά από τα χαρτόκουτα και τις στοίβες χαρτιού ανεβαίνοντας τη σκάλα σηκώνει τις τιράντες του παντελονιού του, και θυμάμαι ότι παλιά, μόλις έφτανε επάνω, μου έλεγε πόσο ηλίθιοι ήταν οι άνθρωποι σ' αυτό τα μέρος, *δεν θέλουμε να έχουμε καμία σχέση μαζί τους*, γεμάτος καχυποψία η οποία δεν είχε κανένα συγκεκριμένο αντικείμενο, αλλά ήταν η βασική του στάση απέναντι στη ζωή, χωρίς να το συνειδητοποιεί, μια στάση που βγαίνει στο προσκήνιο ακόμη και σήμερα, όταν με ρωτάει τι μπορώ να *γίνω* από *δούτο* (τις σπουδές μου)· ενώ παλιά μου έλεγε *κοίτα να βγάζεις το ψωμί σου*, κάτι που εγώ δεν καταλάβαινα και για πολύ καιρό αρκούμουν στο να *κοιτάω*, ενόσω δεν συνέβαινε τίποτα, τίποτε απολύτως, και στο βάθος κάπνιζαν τα φουγάρα του βιομηχανικού πάρκου.

...

Το 1999 η Σοφία κι εγώ πήγαμε στο γυμνάσιο. Οι καθηγητές θεωρούσαν εξαιρετικά σημαντικό να μας διευκρινίσουν ότι εμείς ήμασταν η μελλοντική ελίτ· χρησιμοποιούσαν την έκφραση σε δευτερεύουσες προτάσεις. Καμιά φορά όμως πέταγαν απλώς ένα φαινομενικά ασυνάρτητο «Εσείς είστε η ελίτ!» και κοίταζαν γεμάτοι προσδοκία τους τριάντα δεκάχρονους μαθητές με τα παντελόνια που τους έφταναν μέχρι πάνω από τον αστράγαλο. Επί της ουσίας, ήταν μια έμμεση προτροπή, αυτό το καταλάβαινα ακόμη και τότε, αλλά ποια ακριβώς συμπεριφορά ζητούσαν από μένα, τι ακριβώς συνεπαγόταν το ότι ανήκα, όπως έλεγαν, στην ελίτ, δεν το αντιλαμβανόμουν, κι ύστερα δεν ήταν κάτι που με απασχολούσε συνειδητά. Μου προκαλούσε απλώς μια αόριστη αμηχανία.

Ωρες ολόκληρες κοίταζα με απλανές βλέμμα την επιφάνεια του θρανίου από σκούρο βερνικωμένο μασίφ ξύλο, πιέζοντας την πλάτη μου στη ράχη της καρέκλας. Κοίταζα το γκρίζο φωτοαντιγραφικό χαρτί στο οποίο ήταν τυπωμένοι πίνακες και κείμενα χωρισμένα σε αποσπάσματα, έσκυβα πάνω από τα φύλλα, όσο πιο κοντά γινόταν, αλλά χωρίς ν' αρχίσουν να θολώνουν τα γράμματα, κι άφηνα το βλέμμα μου να ξεκουραστεί στα νερά του χαρτιού. Κάτω από τις τάβλες των θρανίων ήταν κολλημένες ξεραμένες τσίχλες κι υπήρχαν συρμάτινες υποδοχές με χαρτιά στα οποία κάποτε ήταν τυλιγμένο κάποιο σάντουιτς και άδειες συσκευασίες χυμών, ενώ στην επάνω πλευρά των θρανίων υπήρχαν χαραγμένα ονόματα ή ρητά γραμμένα με μαρκαδόρο και διορθωτικό. Το καλοκαίρι τα χέρια κόλλαγαν πάνω στο βερνίκι. Όταν έκανε πολλή ζέστη, οι καρέκλες ξέβαφαν από τον ιδρώτα και άφηναν καφεκόκκινους λεκέδες στα ρούχα.

Υποψιαζόμουν ότι είχε να κάνει με την εντύπωση που έδινες. Ότι ίσως δεν ήταν καλή ιδέα να είσαι άπλτος ή να έχεις τρύπες στο πουλόβερ σου. Υποψιαζόμουν ότι οι γκρίζες, ξεφτισμένες από το πλούσιμο μπλούζες μου με τις στάμπες που απεικόνιζαν δράκους δεν ήταν ό,τι καλύτερο. Υποψιαζόμουν ότι το μέρος όπου έμενα δεν ήταν ό,τι καλύτερο, ούτε και τα παλιά έπιπλα της

κουζίνας, ότι η μάκα στον καφετή πάγκο εργασίας ήταν ανάρμοστη, όπως ανάρμοστη ήταν και η ταπετσαρία με τα ελεφαντάκια στο δωμάτιό μου, που σε κάποια σημεία είχε ξεκολλήσει από τον σοβά, ή η συνήθειά μου να λύνω τις ασκήσεις με τα κλάσματα πάνω σε ένα άσπρο πλαστικό σκαμπό, ενώ η τηλεόραση μπροστά μου έπαιζε το τοκ σόου *Britt*. Είχα την αίσθηση πως έφταιγε ο τρόπος που γελούσα. Ότι ήμουν μαθημένη να περιορίζομαι σε ένα αμυδρό χαμόγελο, κι αυτό μόνο όταν επρόκειτο για κάποιο αστείο που γινόταν εις βάρος μου, αν ας πούμε αναφερόταν σε ένα ποίημα που είχα αποστηθίσει.

Είχε να κάνει με τη διαφορά ανάμεσα στις πιασμένες πίσω λεπτότητες τούφες μαλλιών και στα σαν άχυρο, κομμένα στο ίδιο μήκος, λυτά μαλλιά με τη χωρίστρα στη μέση πάνω από τον λευκό φούτερ με κουκούλα, οι μανσέτες του οποίου ήταν κιτρινισμένες από τον καπνό των τσιγάρων του πατέρα μου. Είχε να κάνει μ' εκείνο τον καπνό που ήταν κολλημένος σε κάθε ίνα και με το χαλάκι εισόδου με το ανατολίτικο μοτίβο έξω από την πόρτα του σπιτιού μας.

Είχε να κάνει με το κρυφό μου όνομα και με το ότι έτρωγα ελάχιστα λαχανικά, με το ότι ο πατέρας μου μου έκοβε ανά μερικές εβδομάδες λίγα φρούτα και πίστευε ότι έτσι θα παραμείνω υγιής, με το ότι για μεσημεριανό έτρωγα κατεψυγμένη πίτσα και το ότι κανείς στο σπίτι μας δεν έτρωγε σε τραπέζι, γιατί απλούστατα όλα τα τραπέζια ήταν γεμάτα εφημερίδες και άδεια αλουμινένια κουτάκια.

Όλοι οι μαθητές κάθονταν στητοί στις θέσεις τους, εγώ κοίταζα με χαμηλωμένο το κεφάλι τα κλειστά μου τετράδια και άκουγα τον κύριο Κάιζερ, τον υπεύθυνο καθηγητή της τάξης μας, να βηματίζει πάνω κάτω ανάμεσα στις σειρές των θρανίων και να κοντοστέκεται κάθε τόσο σε ένα από αυτά. Με βραχνή φωνή έκανε ερωτήσεις λεξιλογίου. Όταν γύριζα, έβλεπα τη Σοφία, που μαζί με μερικούς άλλους σήκωνε το χέρι έπειτα από κάθε ερώτηση, με το στιλό ακόμη ανάμεσα στα δάχτυλα.

Ο κύριος Κάιζερ στάθηκε μπροστά μου, είπε το όνομά μου και πρόσθεσε: «Αγορά – qu'est-ce que c'est?».

Είχε να κάνει με το κενό μες στο κεφάλι μου κάθε φορά που μου έκαναν μια ερώτηση. Το παρατηρούσα προσεκτικά απ' όλες τις μεριές την ώρα που το μάθημα γύρω μου είχε μείνει μετέωρο κι όλοι περίμεναν ν' ακούσουν μια λέξη από μένα. Έψαξα στη μνήμη μου για να βρω τη λέξη, αλλά δεν την ήξερα. Άφησα το αίμα ν' ανέβει στα μάγουλα και στ' αυτιά μου χωρίς να αντισταθώ, κοντανάσαινα, έστρεψα το βλέμμα στην επιφάνεια του θρανίου και στην άκρη του χαρτιού, στα ακροδάχτυλά μου, που ακουμπούσαν στην επιφάνεια του θρανίου, ενώ ο κύριος Κάιζερ με κοίταζε μέσα από τους φακούς των γυαλιών του που είχαν μια καφετιά απόχρωση, με το ζαβό αριστερό του μάτι να αποκλίνει, λόγω εκνευρισμού, ακόμη περισσότερο απ' ό,τι συνήθως από τον οπτικό του άξονα και να στρέφεται στο πλάι. Επανέλαβε την ερώτησή του, πιο κατηγορηματικά και πιο δυνατά: «Αγορά – qu'est-ce que c'est?».

Σε ηλικία δέκα ετών καθόμουν στο περβάζι του παραθύρου μου και κοιτάζα κάτω στον δρόμο. Μπορεί και να πέρασε, είπα μέσα μου, απόδιωξα τρομαγμένη τη σκέψη και έπιασα ν' ανοίξω μια τρύπα στον τοίχο σ' ένα απροσδιόριστο σημείο πίσω από την κουρτίνα, για να φτιάξω μια μυστική κρύπτη. Όταν χτύπησα πάνω σε τούβλο, τα παράτησα. Έτσι κι αλλιώς, δεν ήξερα τι θα έβαζα εκεί μέσα. Απέφευγα τα σημεία στον διάδρομο στα οποία τα σανίδια κάτω από το δάπεδο φελλού έτριζαν. Κατά διαστήματα ο πατέρας μου κρατούσε κλειστή την πόρτα του καθιστικού, κι απ' αυτό καταλάβαινες ότι είχε αρχίσει πάλι ν' αγοράζει μπίρες. Η μητέρα μου κι εγώ κλείναμε απαλά το καλάθι του πλυντηρίου πιάτων, περπατούσαμε στις μύτες των ποδιών, πατούσαμε ως τη μέση μόνο το κουμπί για το καζανάκι και δεν ανοίγαμε τα παράθυρα.

Ο πατέρας μου περνούσε τις νύχτες στο καθιστικό, σ' έναν παλιό καναπέ που γινόταν κρεβάτι. Δίπλα του ήταν το μαύρο σερβάν με τα καλά ποτήρια κι ένα σερβίτσιο του καφέ που μου είχε χαρίσει η Σοφία στα τελευταία μου γενέθλια, τυλιγμένο ακόμη στο διάφανο σελοφάν του, γιατί ο πατέρας μου είχε πει ότι παραείναι πολύτιμο για να το χρησιμοποιήσουμε. Η μητέρα μου κοιμόταν μόνη στο συζυγικό κρεβάτι με το κεφαλάρι από σκούρα μπλε δερματίνη, το οποίο είχαν αγοράσει από κάποια αίσθηση καθήκοντος. Κανένας άλλος εκτός από τον πατέρα μου δεν έκλεινε την πόρτα του. Εγώ δεν την έκλεινα γιατί τότε είχα ακόμη μια κάσα από ξύλινες σανίδες καρφωμένες πρόχειρα στον τοίχο, στην οποία δεν ταίριαζε καμία πόρτα. Η μητέρα μου δεν την έκλεινε γιατί κρεμούσε όλα τα σιδερωμένα πουκάμισα στο πόμολο της πόρτας. Τα κρυστάλλινα σταχτοδοχεία, που τα είχαν αγοράσει στο παζάρι προτού γεννηθώ εγώ, βρίσκονταν σε κάθε δωμάτιο. Το τραπέζι του φαγητού ήταν καλυμμένο με ένα πανί που η μητέρα μου το άλλαζε κάθε δυο βδομάδες, όχι επειδή είχε λεκέδες από κοινά γεύματα, αλλά επειδή είχε καλυφθεί από στρώματα σκόνης. Εμένα το φαγητό μου το έφερναν στο δωμάτιο, συνήθως το ίδιο όπως και στον παππού μου, ίσως να μου έβαζαν και λίγη σαλάτα, άισμπεργκ με ψιλοκομμένο κρεμμύδι και χυμό λεμονιού· έτρωγα καθισμένη στο πάτωμα, ανάμεσα σε δυο παιχνίδια. Ο πατέρας μου έτρωγε τη νύχτα ό,τι είχε απομείνει. Έβγαζε τα περισσεύματα από το ψυγείο και τα στοίβαζε σε ένα πιάτο που το έπαιρνε μαζί του στο καθιστικό και το άδειαζε μπροστά στο γαλαζωπό φως της τηλεόρασης. Το ακατάπαυστο μουρμουρητό των εκπομπών με νανούριζε ώσπου με έπαιρνε ο ύπνος· εναλλασσόταν με το ραδιόφωνο, που το πρωί άνοιγε με τις πρώτες κινήσεις της ημέρας και στην αρχή ακουγόταν από τα ηχεία ενός φορητού κασετόφωνου, ενώ αργότερα, ενσωματωμένο στον φούρνο μικροκυμάτων, έφτυνε στην κουζίνα παραμορφωμένες τις μεγαλύτερες επιτυχίες της δεκαετίας του ογδόντα και του ενενήντα μέσα από κάτι τρυπούλες. Ο πατέρας μου καθόταν σταυροπόδι στην πίσω γωνιά του σαλονιού, σκυμμένος πάνω από λογαριασμούς, και ξερόβηχε. Η μητέρα μου μάζευε με ένα στεγνό σφουγγαρόπανο τις τρίχες από τα πλακάκια του μπάνιου. Έριχνε βιταμίνες στο νερό της, οι οποίες διαλύονταν αφρίζοντας, το χρωμάτιζαν πορτοκαλί κι ανέδιδαν στην κουζίνα μια χημική μυρωδιά από μανταρίνι. Ούτε το δυνατό καθαριστικό της δεν μπορούσε να απαλλάξει εντελώς τον πάγκο εργασίας από τη γλίτσα που υπήρχε ακόμη και κάτω από τον θερμοσίφωνα με τους χάλκινους σωλήνες που χάνονταν στο δάπεδο, από τους οποίους άκουγες πότε έμπαινε ο παππούς μου στην κουζίνα του.

Ζούσα με βάση ένα διαφορετικό σύστημα ενδείξεων. Το να ερμηνεύσω σωστά την παραμικρή αλλαγή στη διαρρυθμίση των επίπλων μπορεί να ήταν ζήτημα ζωής και θανάτου για μένα. Με το που έμπαινα στο σπίτι έπρεπε να αντιληφθώ τι συνέβαινε εκεί μέσα, έπρεπε να ελέγξω αν η ατμόσφαιρα ήταν τεταμένη, σαν άνθρωπος που ζει στην ύπαιθρο και πρέπει να βρει καταφύγιο προτού ξεσπάσει η καταιγίδα. «Μη στέκεστε κάτω από δέντρα όταν αστράφτει!» μας είχαν πει στο μάθημα μελέτης περιβάλλοντος, και «το αυτοκίνητο είναι ένας κλωβός του Φαραντέι», αλλά για μένα αυτές οι πληροφορίες ήταν άχρηστες, για μένα ίσχυε ο κανόνας: Όταν η πόρτα του καθιστικού είναι κλειστή, κινούμαστε αθόρυβα. Τα σπασμένα γυαλιά ήταν τα πιο εξόφθαλμα σημάδια, όταν εμφανίζονταν αυτά, τότε ήταν προφανές στον καθένα, αλλά το ζητούμενο ήταν το Πριν. Το ζητούμενο ήταν να συμπεριφερθείς ιδιαίτερα επιδέξια προτού ξεσπάσει όλο εκείνο το πράγμα και να απομακρυνθείς από τη γραμμή του πυρός. Να μην πέσει πάνω σου το φταίξιμο. Να μην κάνω τη λάθος κίνηση, να μην προκαλέσω ένα κύμα οργής με ένα πολύ ηχηρό βήμα, να μη μου γλιστρήσει το ποτήρι από τα χέρια την ώρα που έβαζα νερό, για να μη χυθεί το νερό στο τραπέζι και μείνω εκεί δα κοιτάζοντας τις σταγόνες να πέφτουν αργά αργά στο πάτωμα της κουζίνας. «Ούτε αυτό δεν μπορείς να κάνεις σωστά», έλεγε τότε ο πατέρας μου, μετά μια πόρτα θα έκλεινε με πάταγο, μετά εκείνος θα διαμαρτυρόταν για κάτι άλλο, κάτι που είχε κάνει η μητέρα μου – δεν είχε σκουπίσει σωστά, δεν είχε φτιάξει σωστά τον καφέ. Αλλά ακόμη κι αν αναλάμβανα να σκουπίσω εγώ αντί για εκείνη, πράγμα που συνήθως δεν μου εξασφάλιζε παρά ένα «Έτσι πρέπει να το κάνεις!» το οποίο ο πατέρας μου απηύθυνε στη μητέρα μου, υπήρχε κίνδυνος, αν ο αέρας είχε μια άλλη ποιότητα, τα πράγματα να γίνουν ακόμη χειρότερα. «Πάψε! Ησυχία, ησυχία!» φώναζε τότε, και οι τσιτωμένες γραμμές γύρω από το στόμα, που έπρεπε να τις έχω ήδη αναγνωρίσει ως προειδοποιητικά σημάδια, γίνονταν βαθιές αυλακιές, ενώνονταν με τις ρυτίδες θυμού στο μέτωπό του, που τότε είχαν ήδη χαραχτεί εκεί και παρέμεναν απαράλλαχτες κάθε ώρα της ημέρας. Είχε να κάνει με εκείνες τις ρυτίδες. Είχε να κάνει με τον τρόπο που η μητέρα μου δίπλωνε τα πλυμένα ρούχα του πατέρα μου. Με την ώρα κατά την οποία αυτός πήγαινε να πάρει το φαγητό του. Με το αν έλουζε τα μαλλιά του ή όχι. Με την πόρτα του καθιστικού. Και σ' όλα αυτά η πανταχού παρούσα σιγή, για την οποία ανέπτυξα μια έκτη αίσθηση.

Η Σοφία έλεγε για τον εαυτό της: «Με αποκαλούν κινητή εγκυκλοπαίδεια», γιατί είχε τσιμπήσει την έκφραση από μια σειρά με ντετέκτιβ στο *KIKA*, τον μοναδικό τηλεοπτικό σταθμό που οι γονείς της της επέτρεπαν να βλέπει. Έκτοτε, κάθε βράδυ πριν κοιμηθεί, μελετούσε όντως το *Γερμανο-γαλλικό Λεξικό Langenscheidt* της μητέρας της. «Όλο και κάτι μαθαίνεις» έλεγε· και έμοιαζε σαν κι αυτό να το είχε ακούσει κάπου. Ενώ εκείνη ξεφύλλιζε στο ζεστό φως του πορτατίφ της το λεξικό της, εγώ κειτόμουν άκαμπτη μες στο σκοτάδι και διέτρεχα το δικό μου λεξικό, μετέφραζα το τρίξιμο από τα παλιά δοκάρια στο σπίτι, τα ποτήρια που έλειπαν κατά τη διάρκεια της ημέρας από το ντουλάπι της κουζίνας, ενώ άλλα είχαν μαζευτεί στο καθιστικό κι άλλα βρίσκονταν στον κάδο ανακύκλωσης με ραγίσματα και ρωγμές, προσπαθούσα να αφήνω όσο το δυνατόν λιγότερα ίχνη πίσω μου, για να μη μου ζητήσει κανένας τον λόγο. Αυτά τα ποτήρια ήταν λες και κινούνταν μόνα τους, όπως σε σεάνς. Μια μέρα, όσο εγώ ήμουν στο σχολείο το πρωί, το τζάμι του σερβάν βγήκε από τους μεντεσέδες, σαν από κάποια συμπαντική δύναμη. Η μητέρα μου είχε μαζέψει τα σπασμένα γυαλιά.

Ξεκίνησε νέος κύκλος του *Ποιος θέλει να γίνει εκατομμυριούχος*. Ο πατέρας μου έβαζε κάθε εβδομάδα το κανάλι όπου προβαλλόταν η εκπομπή προτού ακόμη ξεκινήσει και κάπνιζε αυτάρεσκα το τσιγάρο του κάθε φορά που μια απάντησή του αποδεικνυόταν σωστή. Πίστευε ότι κι από μένα στο σχολείο ζητούσαν το ίδιο όπως από τους παίκτες, δηλαδή να δίνω για απάντηση μεμονωμένες λέξεις, και αυτό πίστευα κι εγώ, με αποτέλεσμα κάθε φορά να μου κόβουν βαθμούς από τις εργασίες μου, επειδή κάτω από την εκφώνηση έγραφα πάντα μια σύντομη φράση μόνο, στην οποία παραλείπονταν όλες οι σκέψεις που είχα κάνει προηγουμένως. Νόμιζα ότι οι σκέψεις μου δεν ενδιέφεραν κανέναν και ότι αυτό που ήθελαν από μένα ήταν απαντήσεις, αλλά δεν είχα χώρο στο κεφάλι μου για το accent aigu και το accent grave, ούτε για τη σημασία των λέξεων *marché, des légumes, des fruits, un kilo d'artichauts* – ο κύριος Κάιζερ έδειχνε με τα χέρια του πώς αφαιρούσε κανείς τα φύλλα της αγκινάρας και τα βουτούσε σε λιωμένο βούτυρο, «για ορεκτικό, μαριναρισμένες με λίγο σκόρδο, συνοδευτικά ένα απεριτίφ, *un verre de vin, s'il vous plait*», έλεγε και άνοιγε τα δάχτυλά του με το φανταστικό σκληρό σαν πετσί φύλλο στο ένα χέρι και το ποτήρι του κρασιού στο άλλο. Σημασία δεν είχε να θυμάμαι αυτές τις έννοιες, αλλά τα σημάδια που εξασφάλιζαν σ' εμένα και στη μητέρα μου την επιβίωση. Το ξεραμένο κρασί στις κατσαρόλες ήταν το ερέθισμα για ένα αντανακλαστικό παρόμοιο με το βλεφάρισμα και το χαμήλωμα του κεφαλιού σε περίπτωση κινδύνου. «Κάνε ησυχία, κάνε ησυχία», έλεγε η μητέρα μου κι εγώ έκανα ησυχία, κι αντί για τις περιοχές που ήταν αρμόδιες για την απομνημόνευση του λεξιλογίου στον εγκέφαλό μου υπήρχε μια έκταση ησυχίας, μια ποιότητα ησυχίας σαν εκείνη που εμφανιζόταν λίγο μετά τον θόρυβο των γυαλιών που θρυμματίζονταν.

«Είδες *Εκατομμυριούχο*;» ρωτούσε ο παππούς μου το απόγευμα, όταν ο πατέρας μου, μετά τη δουλειά, πήγαινε να του ρίξει μια ματιά στο σαλόνι του, όπου καθισμένος στην πολυθρόνα άκουγε ειδήσεις και αθλητικά, κι ύστερα συζητούσαν ποια απάντηση ήξερε ο καθένας τους και ποια όχι. Η σωστή απάντηση στην ερώτηση του ενός εκατομμυρίου ήταν το κλειδί για έναν κρυμμένο κόσμο, ένα κλειδί που ναι μεν το κρατούσαν στα χέρια τους, αλλά χωρίς να έχουν καταφέρει ποτέ να μπουν σε εκείνο τον κόσμο. Ο πατέρας μου τηλεφωνούσε κάθε εβδομάδα στη γραμμή επικοινωνίας όπου μπορούσε κανείς να δηλώσει συμμετοχή στην εκπομπή, υπαγόρευε το όνομά του με τη λεπτή συνεσταλμένη φωνή του, κι εγώ ευχόμουν κάθε φορά να μην κληρωθεί, γιατί ήξερα ότι τότε θα καθόταν με τους κυρτούς του ώμους στο ψηλό αλουμινένιο σκαμπό, με τα φώτα πάνω του να τον στραβώνουν, και θα ήταν τόσο ταραγμένος που καθ' όλη τη διάρκεια της εκπομπής η καρδιά του θα χτυπούσε σαν τρελή και δεν θα κατάφερνε να ξεστομίσει ούτε μία λέξη.

...

Το γεγονός ότι δεν μπορούσα να ανήκω στην ελίτ είχε να κάνει και με το ότι οι μπάρμαν από τις μπιραρίες της πόλης ήξεραν τον αριθμό του τηλεφώνου μας. «Τραγουδάει πάλι;» ψιθύριζε η μητέρα μου μες στη νύχτα στο ακουστικό, προτού ρίξει ήσυχα το σακάκι της πάνω της και προτού εγώ την ακούσω να παίρνει το κλειδί από το ράφι. Κάθε τόσο πήγαινε να τον φέρει, έπαιρνε μαζί του τον σύντομο δρόμο από τη Γωνιά του Κόνι ή τη Ρουφήχτρα για το σπίτι, τον έπιανε από το μπράτσο όταν αυτός κινδύνευε να κατέβει τρεκλίζοντας στο οδόστρωμα και χαμήλωνε ντροπιασμένη το βλέμμα όταν κάποιος περαστικός ερχόταν από την αντίθετη κατεύθυνση. Ήταν μια σκηνή που θα μπορούσε να διαδραματίζεται σε οποιονδήποτε αιώνα. Τα μοναδικά σημάδια που υποδείκνυαν το παρόν ήταν οι κουλοχέρηδες με τα φωτάκια που αναβόσβηναν στα μπαρ, τα ηλεκτρικά φώτα, το γεγονός ότι υπήρχε τηλέφωνο, με το οποίο ενημέρωναν τη μητέρα μου, και το ότι στη γωνία έπαιζε μια τηλεόραση. Αλλά η ίδια σκηνή θα μπορούσε κάλλιστα να εκτυλίσσεται σε μια σκονισμένη μπιραρία της δεκαετίας του πενήντα, που τότε ακόμη την αποκαλούσαν «καπηλειό», όπως την έλεγε ο παππούς μου. «Πάλι στο καπηλειό ήσουν;» ρωτούσε σε φιλικό τόνο τον πατέρα μου. Ήταν μια σκηνή που είχε διαδραματιστεί ήδη εκατοντάδες φορές, που θα μπορούσε να διαδραματιστεί σε οποιοδήποτε άλλο μέρος, σε κάποιο τυχαίο ορεινό χωριό ή στη θάλασσα, ανάμεσα στους ψαράδες ή στους χωματόδρομους της μητέρας μου. Ήταν μια εμπειρία τόσο άχρονη και άτοπη, που θα πρέπει να ήταν ήδη εγγεγραμμένη στον ανθρώπινο γενετικό κώδικα, έτσι που η μητέρα μου ήξερε ακριβώς τι έπρεπε να κάνει, κι έσπρωχνε τον πατέρα μου για να περάσει από την πόρτα, τον ξάπλωνε στον καναπέ, του έβγαζε τα παπούτσια, σαν αυτή να ήταν η θέση που η φύση είχε προορίσει για εκείνη.

Το πρωί το σπίτι μύριζε ξεθυμασμένο αλκοόλ και το απόγευμα, όταν γύριζα από το σχολείο, το κλειδί της εξώπορτας ήταν βαλμένο στην κλειδαριά από τη μέσα μεριά, έτσι ώστε έπρεπε να το σπρώξω με ένα στιλό από την κασετίνα μου για να βγει. Περίμενα να δω κάτι φρικτό, αλλά το μόνο που υπήρχε ήταν το φως του ήλιου που έπεφτε στα μπουκάλια και φώτιζε ό,τι είχε απομείνει από τα ντουμάνια του καπνού, και υπήρχα κι εγώ, που στεκόμουν στο άδειο σπίτι με τη σάκα στο δεξί χέρι και συνειδητοποιούσα ότι ο πατέρας μου είχε εξαφανιστεί πάλι και με είχε ξεχάσει.

Είχε να κάνει με το γεγονός ότι οι γονείς μου είχαν γίνει συνδρομητές στο τηλεοπτικό περιοδικό και κανείς δεν διάβαζε εφημερίδα. Οι εφημερίδες ήταν τουλάχιστον κάτι που οι δάσκαλοι ανέφεραν ρητά. Εν μέσω αυτής της κατάστασης δεν ήξερα πώς να πω στους γονείς μου ότι έπρεπε να αγοράζουν εφημερίδα.

«Αγορά – qu'est-ce que c'est;» Ο κύριος Κάιζερ τόνισε με τέτοιο τρόπο την ερώτηση, σαν να μην καταλάβαινα ούτε τη λέξη της μητρικής μου γλώσσας.

Είχε να κάνει με το γεγονός ότι ο πατέρας μου, στην τελευταία του επίσκεψη στο βιβλιοπωλείο Η Λέσχη του Βιβλίου, είχε αγοράσει τον τόμο *Παιδεία. Όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε*, αλλά δεν προχώρησε πιο κάτω από τις πρώτες σελίδες. Όπως ο πατέρας μου, έτσι κι εγώ νόμιζα ότι το βιβλίο είναι ένα φάρμακο για την αντιμετώπιση της ανεπάρκειάς μου, γι' αυτό και στην ερώτηση της Σοφίας για το τι σχεδίαζα να κάνω το Σαββατοκύριακο απάντησα ότι σκόπευα να περάσω και τις δύο μέρες «αποκλειστικά με διάβασμα». Η Σοφία μου έριξε μια πλάγια ματιά που την ένιωσα σαν ανεπαίσθητη απαξίωση. Επειδή έκανα την προσπάθεια να συμπεριφερθώ ελιτίστικα. Επειδή έπαιρνα μια πόζα που δεν έπειθε κανέναν. Επειδή πιθανότατα έλεγα ψέματα και δεν θα διάβαζα, αλλά θα καθόμουν μπροστά στην τηλεόραση και θα έτρωγα ηλιόσπορους μέχρι που το κάτω χέιλος μου να γίνει άσπρο και μαλακό.

Της Σοφίας τής επέτρεπαν πού και πού μόνο να βλέπει τηλεόραση και πού και πού μόνο να τρώει ανάμεσα στα γεύματα. Εκείνες τις φορές η μητέρα της της ετοίμαζε «πιάτα για τσιμπολόγημα». Τα υλικά για αυτά τα έπαιρνε από το επάνω ράφι μιας τροφοθήκης, το οποίο η Σοφία απαγορευόταν να πλησιάσει με δική της πρωτοβουλία, και τα έβαζε σ' ένα πιάτο αφού είχε αφαιρέσει τη συσκευασία.

Είχα την εντύπωση πως μέσα από αυτό το πιάτο περνούσε στη Σοφία η σύνεση των γονιών της, λες και το μυστικό κάθε επιτυχίας βρισκόταν σ' εκείνο τον τρόπο σερβιρίσματος των μετρημένων γλυκών, στα κολάν τύπου κάπρι, στα γνήσια παπούτσια Adidas, στα μαλακά λαστιχάκια για τα μαλλιά που ήταν ασορτί με τα μακό μπλουζάκια που φορούσε.

Ζέστη μαζεύτηκε κάτω από το πουλόβερ μου, το στόμα μου στέγνωσε, η γλώσσα μου ήταν ένα μουδιασμένο κομμάτι κρέας που πίεζε τον ουρανίσκο μου. «Αυτά πρέπει να τα ξέρετε νεράκι!» είπε ο κύριος Κάιζερ. «Λοιπόν;» Κούνησε το βιβλίο στο χέρι του, η περιφρονητική, ποτισμένη από τον καφέ ανάσα του με χτύπησε καταπρόσωπο, ύστερα μου γύρισε την πλάτη κι απομακρύνθηκε.

«Σοφία! Αγορά – qu'est-ce que c'est;»

«Marché».

Εγώ κοίταξα το υγρό αποτύπωμα των δαχτύλων μου στο ξύλο.

....

Στο πρώτο από τα τρία ανώτερα γυμνασιακά έτη μάς έβαλαν μια ελεύθερη εργασία. Η καινούρια υπεύθυνη καθηγήτρια της τάξης, μια γυναίκα με καλοσυνάτα μάτια, μοίρασε τα χαρτιά στα οποία ήταν γραμμένη με χοντρό μαρκαδόρο η λέξη «identity». Εμείς έπρεπε να γράψουμε από κάτω ό,τι μας ερχόταν συνειρμικά στο μυαλό, η *ταυτότητα* ήταν μέρος της διδακτέας ύλης της ενδέκατης τάξης. Το φύλλο αυτό είχε φωτοτυπηθεί πολλές φορές ήδη, το χαρτί ήταν διάστικτο με γκρίζα και μαύρα σημεία. Ήξερα ότι επρόκειτο για μια διδακτική μέθοδο· ότι έπρεπε να

σκεφτώ τι ανήκε στην ταυτότητά μου και τι όχι, ότι έπρεπε να γράψω: γυναίκα, Γερμανίδα, την ημερομηνία γέννησής μου, ύστερα ίσως το όνομά μου, και παρατήρησα ότι το όνομά μου, γραμμένο έτσι κάτω από τη λέξη «identity», ήταν σαν άδειο κέλυφος: είτε ήταν το κρυφό είτε το επίσημο όνομά μου, θα μπορούσε κάλλιστα να αντικατασταθεί από οποιοδήποτε άλλο. Ότι έπρεπε ενδεχομένως να ψάξω για επίθετα, όπως έκανε η διπλανή μου, η οποία έγραψε «helpful», και να αναρωτηθώ αν μια ταυτότητα μπορούσε να αποτελείται από γνωρίσματα του χαρακτήρα.

Την πρώτη κιόλας εβδομάδα το όνομά μου ήταν γραμμένο στην οθόνη που υπήρχε στην είσοδο του σχολείου, εκεί όπου σημειώνονταν και τα μαθήματα που δεν θα γίνονταν, με μοβ χρώμα σε μαύρο φόντο, σαν τελετέξτ. Έγραφε ότι έπρεπε να περάσω από τη γραμματεία. «Δεν έχουμε φάκελο από σας, σε ποιο σχολείο ήσασταν πριν;» είπε η γραμματέας όταν πήγα, ξεφυλλίζοντας τα χαρτιά της.

Δεν διόρθωνα τους δασκάλους όταν, την ώρα που συστηνόμασταν στην τάξη, καταλάβαιναν «θερινό σχολείο» αντί για «νυχτερινό σχολείο», έπλεκα τα χέρια μου πάνω στο θρανίο και κοίταζα τις άκρες των δαχτύλων μου ελπίζοντας ότι δεν θα μάντευαν την ηλικία μου κοιτάζοντάς με. Σήκωνα το κεφάλι στον πίνακα όταν έγραφαν εκεί την πρώτη επισκόπηση βαθμολογίας, εκείνα τα απειλητικά πλέγματα, όπου η δική μου θέση παλιά ήταν πάντα στις πιο κάτω σειρές. Όταν υπήρχε μόνο ένας βαθμός «έξυ», ήξερα ότι θα ήταν ο δικός μου, κι οι άλλοι γύριζαν και με κοίταζαν. Δεν είχα συνηθίσει να έχω προωθηθεί προς τα πάνω, δίπλα στους αριθμούς που σήμαιναν «καλώς» και «λίαν καλώς», κι όταν τώρα σημειώνονταν οι δεκατέσσερις βαθμοί ως το καλύτερο αποτέλεσμα, οι υπόλοιποι γύριζαν πάλι και με κοίταζαν, αλλά είχαν άλλη έκφραση στο πρόσωπό τους. Εγώ κοίταζα τα ακροδάχτυλά μου και δεν έλεγα λέξη, για να μην προδοθώ.

Δεκαπέντε λεπτά αργότερα καθόμουν ακόμη μπροστά στο κενό χαρτί. Η καθηγήτρια πλησίασε κι ακούμπησε τα χέρια της στο θρανίο μου. Με ρώτησε αν είχα κάποιο πρόβλημα με τα μεγάλα ολοστρόγγυλα μάτια της κι εγώ απάντησα ότι δεν μου ερχόταν καμιά ιδέα, πράγμα που δεν ήταν αλήθεια. «Γράψε απλώς το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό», είπε εκείνη.

...

Απάντησα στην καθηγήτρια με ένα ναι, γιατί δεν ήξερα τι άλλο να πω. Κατά τη διάρκεια της πρώτης σχολικής χρονιάς με ρωτούσε κάθε τόσο πώς και μιλούσα τόσο καλά αγγλικά. «Πώς γίνεται;» ρώτησε την πρώτη φορά, στην πόρτα, ενώ εγώ έριχνα το σακίδιο στον ώμο μου, σε μια από εκείνες τις χαλαρές στιγμές μετά το κουδούνι για το διάλειμμα κατά τις οποίες ο αόρατος τοίχος ανάμεσα στις σειρές με τα καθίσματα των μαθητών και στην έδρα του καθηγητή εξαφανιζόταν. «Πώς γίνεται;» ρώτησε αργότερα πάλι, την ώρα που μου έδινε πίσω μια εργασία, στο τέλος της οποίας είχε σημειώσει δεκατέσσερις πόντους με μοβ μελάνι (κόκκινο δεν

χρησιμοποιούσε). «Θα σε ξαναρωτήσω: Πού οφείλεται αυτό;» ρώτησε πάλι, όταν σε μια στιγμή ησυχίας, ενώ οι άλλοι ήταν απασχολημένοι με τις ασκήσεις, ήρθε στο θρανίο μου και χαμήλωσε μπροστά μου σε βαθύ κάθισμα. Θα πρέπει να υπήρχε μια εξήγηση που ήταν έξω από μένα. «Είδα πολύ MTV στην εφηβεία μου», απάντησα στο τέλος, με τα χέρια ανάμεσα στους μηρούς, γιατί δεν ήξερα τι άλλο να πω.

Κάθε στιγμή είχα την αίσθηση ότι έπρεπε να υπερασπιστώ κάτι, ότι έπρεπε να αποδείξω κάτι, κάτι που υπερέβαινε την επισκόπηση των βαθμών, ώστε να μη χάσω πάλι το έδαφος της μόρφωσης κάτω από τα πόδια μου. Κρατούσα ένα ημερολόγιο στο οποίο συμπλήρωνα σχολαστικά λίστες με όλες τις ασκήσεις, δίπλα στις οποίες έβαζα ένα νι, ακολουθώντας ένα δικό μου σύστημα, έλεγα πολλές φορές κάθε μέρα το ημερολόγιο για τα τεστ που επρόκειτο να μας βάλουν, για τις ώρες μελέτης και για τις διακοπές. Με τον πρώτο κιόλας προάγγελο του τέλους του καλοκαιριού, όταν το σχολικό έτος είχε μόλις ξεκινήσει, προσπαθούσα να πηγαίνω για ύπνο στις εννέα το βράδυ, ώστε να είμαι ξεκούραστη στις πεντέμισι το πρωί, αλλά εκείνη την ώρα είχε ακόμη φως, και έμενα ξύπνια για ώρα, ξαπλωμένη κάτω από το παράθυρό μου. Απέξω τα πουλιά έπιαναν το βραδινό τους τραγούδι, ενώ εγώ ίδρωνα σκεπασμένη με το σεντόνι μου. Το πρωί δεν έπαιρνα το λεωφορείο, αλλά περπατούσα το ένα χιλιόμετρο ως τον σταθμό του τρένου, γιατί πίστευα ότι έτσι θα φαινόταν ο κόπος μου, ότι αυτό ήταν μια χειροπιαστή απόδειξη πως έπαιρνα την κατάσταση στα σοβαρά.

Όταν έμπαινε ο χειμώνας, φορούσα βαριά αρώματα που δοκίμαζα σε καταστήματα καλλυντικών, τα οποία με κάθε μου κίνηση ανέβαιναν από το κασκόλ μου στα ρουθούνια μου. Τη νύχτα οι δρόμοι έπιαναν καμιά φορά πάγο, κι έβλεπα τους ανθρώπους να γλιστρούν στα πεζοδρόμια· έναν άντρα με κλασικό παντελόνι που του ερχόταν κοντό, ο οποίος διέσχισε βιαστικός την πλατεία στο κέντρο της πόλης και ανά μερικά βήματα έπεφτε βάζοντας τα χέρια μπροστά λίγο προτού το κεφάλι του χτυπήσει στην άσφαλτο. Μια γυναίκα με μαύρο κασκέτο, που στεκόταν πάντα την ίδια ώρα στη στάση του λεωφορείου και επίσης δεν τη σταματούσε το ολισθηρό έδαφος. Είχε τα λευκά της μαλλιά πιασμένα σε μια κοντή αλογοουρά στον σβέρκο, έσβηνε τα τσιγάρα της σε ένα φορητό τασάκι που το έβγαζε από την τσέπη του παλτού της και τις Τρίτες, όταν το συνεργείο καθαρισμού του δρόμου σκούπιζε τη στάση, το έδειχνε στους εργάτες για να αποδείξει ότι δεν πετούσε τα αποτσίγαρα κάτω. Οι οδοκαθαριστές έριχναν μια ματιά στη χούφτα της όπου κρατούσε το μαύρο κουτάκι και ένευαν με το κεφάλι.

Εγώ προχωρούσα με γρήγορο βήμα και τα χέρια λυγισμένα κοντά στον κορμό μου, σφίγγοντας τα δόντια. Έπαιρνα το προηγούμενο τρένο από αυτό που χρειαζόταν για να φτάσω εγκαίρως. Στεκόμουν στον σταθμό, ξυλιασμένη και πολύ πιο πίσω από τη γραμμή ασφαλείας, κάτω από το ρολόι που ο δείκτης του των δευτερολέπτων κοντοστεκόταν για μια στιγμούλα όταν είχε διαγράψει τον κύκλο ενός ολόκληρου λεπτού. Ένα από τα τζάμια της κλειστής από τις τρεις μεριές στάσης ήταν πάντα σπασμένο. Στο χωράφι πίσω από την αποβάθρα του τρένου έτρεχαν λαγοί, καμιά φορά ήταν κι ένας άσπρος ανάμεσά τους. Σκιουράκια έτρωγαν από τα σάντουιτς για το διάλειμμα που ήταν πεταμένα στους θάμνους. Μια φορά μού μίλησε ένας

νεαρός, είπε ότι μόλις είχε τελειώσει τη νυχτερινή του βάρδια στο εργοστάσιο κι ότι αυτή ήταν η μοναδική ώρα στην οποία μπορούσε να μιλήσει με κόσμο. Νόμιζε ότι ήμουν πιο μεγάλη. Ένα τρένο μεταφοράς εμπορευμάτων πέρασε από τον σταθμό, είχε προαναγγείλει το πέρασμά του μέσω των φωτεινών σημάτων, που από κίτρινα γίνονταν λευκά κι ύστερα πράσινα, και μετά ήρθε, ο αέρας που έσπρωχνε μπροστά του έσκασε σαν κύμα και χτύπησε βίαια στο κεφάλι όλους όσοι περίμεναν, τα μαλλιά ανέμισαν, και το σίδερο των τροχών που πέρασε με μεγάλη ταχύτητα έπιασε έναν πιο ψηλό τόνο, προτού χαθεί στο βάθος, υπόκωφος πια, σαν να μην είχε συμβεί τίποτα. Ακόμη και ένα λεπτό να καθυστερούσε το τρένο μ' έπιανε άγχος.

Από τα παράθυρα του τρένου κοίταζα πάνω από τον τοίχο το βιομηχανικό πάρκο, το μεγάλο κτίριο με τα βαμμένα τρικουάζ ατσάλινα στηρίγματα και τις λευκές λάμπες που κρέμονταν από κάθε δοκάρι, πιο πίσω τους μπλεγμένους μεταξύ τους σωλήνες και την ξεθωριασμένη πινακίδα της εταιρείας στο αέτωμα· ψηλά, η καμινάδα μέσα από την οποία εξατμιζόταν αργά το νερό κι από πίσω το φεγγάρι που γέμιζε στην αυλή του. Έβλεπα τη σιδηροτροχιά για τα εμπορεύματα, πλαισιωμένη από πορτοκαλιά φανάρια που αναβόσβηναν ρυθμικά λες κι ήταν διάδρομος προσγείωσης, αλλά ποτέ κανένα τρένο δεν εμφανιζόταν σ' αυτήν. Κρατιόμουν από τις χειρολαβές του τρένου, πάντα και με τα δυο χέρια, πάντα στη δεξιά πλευρά, δίπλα ακριβώς στην πόρτα, κι ήμουν εκείνη που πατούσε το κουμπί για να ανοίξει η πόρτα, έχοντας πίσω μου όλους τους άλλους που έπαιρναν το τρένο για να πάνε στη δουλειά, οι οποίοι με ακολουθούσαν με γρήγορα βήματα. Οι στοές του υπόγειου σιδηρόδρομου ήταν καλυμμένες με κίτρινες σανίδες. Στον σταθμό όπου έπρεπε να κατέβω ήταν αναρτημένες μεγάλες φωτογραφίες του φοιτητικού κινήματος του 1968. Εγώ περνούσα τρέχοντας από μπροστά τους, με τα χέρια στις τσέπες του ριγέ πανωφοριού μου, το οποίο μου ήταν λιγάκι κοντό, με το βάρος του σακιδίου στην πλάτη, μέσα στο οποίο κουβαλούσα το θερμός μου και το μεσημεριανό μου δίπλα στα τετράδια και στα βιβλία, που τα είχα τυλιγμένα σε διάφανο σελοφάν.

Το αν θα τα κατάφερα εξαρτιόταν από ελάχιστες παρεκκλίσεις, από πράγματα που συνέβαιναν μόνο μία φορά, από το πώς κρατούσα τα στιλό μου και από το αν άνοιγα αρκετά τα μάτια μου, από το αν είχα τη σωστή στάση προτού μπω στις εγκαταστάσεις του σχολείου· από το αν κρατούσα στητούς τους ώμους και περπατούσα με το κεφάλι ψηλά.